

VERGİ POLİTİKASI İLE YOKSULLUK AZALTILABİLİR Mİ?¹

İhsan GÜNAYDIN² Barış YILDIZ³

ÖZET

Devletler çeşitli nedenlerle ortaya çıkan yoksulluğu gidermek ve yoksul kesimlere yaptığı gelir transferlerinin etkisini arttırmak için vergi politikalarından yararlanmaktadır. Bu çalışmada yoksullukla mücadelede etkili olan vergisel politikalar incelenmektedir. Bu politikalar yoksulluk karşısında iyi planlanmış vergi kanunları, başarılı bir vergi idaresi ve kayıt dışılığın düşük olması durumunda etkili olabilmektedir. Vergisel politikalar gelir dağılımını düzeltme, çalışanları yoksulluktan koruma ve istihdam yaratma amacıyla kullanılmaktadır. Yapılan değerlendirme ve incelemelere göre vergi politikası uygulamaları ile yoksulluğun azaltılabileceği ya da kontrol altına alınabileceği görülmüştür. Ancak bu politikaların özellikle gelişmiş ülkelerde etkili olduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise istenen başarıların yakalanamadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele, Vergi Harcamaları, Vergisel Politikalar.

Jel Kodu: I30, I32, H20, H24.

CAN POVERTY BE REDUCED THROUGH TAX POLICY?

ABSTRACT

States benefit from tax policy in order to resolve the poverty occurred for various reasons and increase the impact of income transfers to the poor people. This study examined tax policies which is effective in fighting against poverty. These policies can be effective in the event of well-planned tax laws against poverty, a successful tax administration and low informality. Tax policies are used for correction of income distribution, protecting workers from poverty and employment creation. According to the assessment and evaluation, it can be seen that poverty can be reduced or controlled through tax policy implementation. However, while these policies were particularly effective in developed countries, they has not caught the desired success in the less developed and developing countries.

Keywords: Poverty, Poverty Alleviation, Tax Expenditures, Tax Policies

Jel Codes: I30, I32, H20, H24.

1. GİRİŞ

Yoksulluğun birçok unsuru içinde barındırıyor olması çeşitli yoksulluk tanımlamalarını ortaya çıkarmış ve sınırı, derinliği, etkinliği, nedenleri, sonuçları ve çözüm yolları üzerine tartışmaların yoğun bir şekilde devamına neden olmuştur. Bütün yoksullukla mücadele programları ise yoksulluğun nedenleri ve yarattığı etkileri analiz etmeye çalışarak başlamaktadır. Bu mücadelenin olmazsa olmazı tabii ki nakdi ve aynı nitelikteki mali tedbirlerdir. Bu mali tedbirlerden biri de vergisel uygulamalardır. Alt gelir gruplarından az verginin alındığı ya da hiç verginin alınmadığı bir vergi sistemi içinde toplanan verginin düşük gelir gruplarına transferi sağlanarak ve birçok gelişmekte olan ülkedeki orta vadeli yoksulluğu azaltma stratejilerine ek bir gelir yaratmak için vergiler kullanılarak yoksullukla mücadeleye katkı yapılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca ülkelerdeki mevcut gelir tabanlarının, vergilendirme yoluyla yoksulluk harcamaları için gelir sağlama kapasitesine göre gözden geçirilmesi ise mücadelenin bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Bu politikalarla hedeflenen amaç ne olursa olsun gelişmiş vergi idaresi olmayan ülkelerde iyi bir vergi sistemine sahip olmanın zor olduğu bilindiğinden bu tarz kurumların ekonomik reformlara sekte vurulması

¹ Bu çalışma danışmanlığını Prof. Dr. İhsan GÜNAYDIN'ın yaptığı ve Barış YILDIZ (2013)'ün hazırladığı "Dünyada ve Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Mali Tedbirler ve Türkiye Analizi" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

² Prof. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Rektör, gunaydin61@yahoo.com

³ Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, barisyildiz61@hotmail.com

İçin de çalışmalar yapılmaktadır. Bu nedenle hükümetler adil bir gelir dağılımı elde etmek ve dolayısıyla yoksullukla mücadele etmek için vergi sistemlerini (Ames ve diğerleri, 2001) ve bu işle ilgilenen kurumlarını yeniden ele almakta ve mücadeleye katkı sunacak şekilde tasarlamaktadırlar.

Çalışmada maliye politikasının önemli bir aracı olan vergi politikalarının yoksullukla mücadele için nasıl kullandığı ve bunların yoksullar üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle yoksullukla mücadeleye katkı yapabileceği düşünülen en önemli vergisel uygulamaların genel olarak vergi harcaması olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir. Gelir vergisi sistemi içerisinde yoksullukla mücadeleye en ciddi katkı yapabileceği düşünülen uygulamalar yer almaktadır. Bunlardan bazıları en az geçim indirimi, artan oranlı vergileme, vergi kredileri ve vergi indirimi gibi vergi sübvansiyonu olarak da değerlendirilebilecek uygulamalardır. Çalışmada bu uygulamalar ülke örnekleri eşliğinde anlatılmaya çalışılmıştır. Gelir vergisi sistemi içerisinde gerçek kişilerin mevcut vergisel avantajlardan yararlanabilmesini kolaylaştırdığı için önemli görülen Gönüllü Gelir Vergisi Destek Programında çalışmaya dâhil edilmiştir. Harcama vergileri içerisinde yer alan ve yoksullukla mücadeleye katkı yapabileceği düşünülen genel bazı uygulamalara da değinildikten sonra değişik vergi türleri içerisinde uygulama imkânı bulan vergi tatiline de ayrıca yer verilmiştir. Çalışmada son olarak Türkiye özelinde yoksullukla mücadeleye katkı yapabileceği düşünülen vergi politikaları ve bunların etkililiği ele alınmıştır.

2. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE KULLANILAN VERGİSEL UYGULAMALAR

Yoksullukla mücadelede kullanılan vergisel politikalar farklı vergi türleri içerisinde bir araç olarak uygulama imkânı bulmaktadır. Bütçe dışı bir harcama kalemi haline gelen bu vergisel ayrıcalıklar genel olarak vergi harcamaları olarak ifade edilirken yararlanan birey ya da gruplar için bir gelir transferi anlamına gelmekte, yoksullar ile alt gelir dilimindekileri desteklemek için kullanılabilir. Vergi harcaması ile devlet tahsil edebileceği vergilerden mali, ekonomik ve sosyal amaçlarla geçici ya da sürekli olarak kısmen veya tamamen vazgeçmektedir. Bu harcama kalemleri, izlenen maliye politikalarına paralel belirlenen sosyal ve ekonomik amaçları başarmak ve bireyleri belirli faaliyetlere yönlendirmek için vergi kanunları tarafından oluşturulduğu halde genel vergi yapısının dışına çıkarak vergi yükünü hafifleten veya alınabilecek vergiden vazgeçilmesine olanak sağlayan tedbirlerdir (Kraan, 2004:130; Allen ve Tommasi, 2001: 61). Vergi harcamaları, yasaladığı ülkeye göre farklı tanımlanabilmektedir. Örneğin Finlandiya'da vergi harcamaları belirli hedeflere katkı sunmak için temel vergileme sistemi içerisindeki ayrılma olarak tanımlanmaktadır (Kayalidere ve Özcan, 2012: 343).

Bir kamu harcaması niteliğine bürünen vergi harcamaları muafiyet ve istisnalardan, vergi kredilerinden, düşük vergi oranlarından, vergi indirimlerinden ve vergi tatillerinden oluşmaktadır (Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü, 2016). Ancak tüm vergisel ayrıcalıkları vergi harcaması olarak nitelendirmek ise mümkün değildir. Bazı vergisel ayrıcalıklar vergi sisteminin bir özelliği olarak düşünülmüş olabilir. Örneğin düşük gelirli kişilerin yüksek gelirlilerden daha düşük oranda vergi ödemesi sağlanmış olabilir. Böyle bir uygulama vergisel ayrıcalık olarak değerlendirilirken, artan oranlı marjinal vergi oranı, vergi sistemine entegre edilmiş bir özellik olarak kabul edilir. Çocuk indirimi gibi bazı yapısal vergi ayrıcalıkları ise vergi yapısı meydana getirilirken hükümetler tarafından temel alınan standartların bir parçası sayılarak, vergi harcaması hesapları dışında tutulabilmektedir. Ayrıca harcamalar üzerinden alınan vergilerdeki vergi harcamaları ile gelir vergilerinde yer alan vergi ayrıcalıkları farklıdır. Örneğin harcama vergilerinde, süre uzatımıyla vergi ödemenin ertelenmesini sağlayan ayrıcalık yoktur. Kısacası yoksullukla mücadeledeki en önemli vergisel politikalarından biri olan vergi harcamaları tüm vergi türleri içinde geçerli olmayabilir (Giray, 2002: 29).

Yoksullukla mücadeleye gelirin yeniden dağılımı yoluyla doğrudan ve dolaylı katkılarda bulunabilen vergi harcamalarının meydana getirdiği bu vergisel politikaların etkililiği, i) vergilemede ödeme gücünün dikkate alınıp alınmadığı (artan oranlı vergileme, en az geçim indirimi, ayırma ilkesi), ii) vergi oranları, iii) vergilerin niteliği (dolaylı-dolaysız), iv) vergi denetiminin dozajı, v) vergi idaresinin etkili olup olmaması, vi) vergi tabanının genişliği, vii) vergi teşvik sisteminin düzenlenmesi (UK Department for International Development, 2007:1), viii) yatay ve dikey eşitliğin sağlanarak aynı durumda olanların aynı farklı durumda olanlar farklı vergilendirilmesi (Itriago, 2011: 13) ve ix) yansıtılma olanaklarının varlığı gibi etkenlere bağlıdır.

Yoksullukla mücadeleye katkı sunması beklenen vergi sistemlerinin ise şu özellikleri taşıması gerekmektedir (Ames ve diğer, 2001);

i) KDV gibi geniş tabanlı bir tüketim vergisi uygulanmalıdır. KDV rejiminde iyileştirmeler yapılmalı, tercihen tek bir oran ve az muafiyetlerle tasarlanmalıdır. KDV perakende sektörü içine iyi enjekte edilmeli ve yerli üretimle ithal edilen mal ve hizmetlere eşit olarak uygulanmalıdır. KDV küçük çiftçileri ve küçük işletmeleri kapsam dışı bırakmalı, bunun dışındakileri kapsamalıdır.

ii) Özel tüketim vergileri petrol ürünleri ile alkol ve tütün içinde geçerli olmalıdır. Bu ürünlerin üretim ve ithalatını da kapsamalıdır. Yerli üretim ve ithalata eşit olarak uygulanmalıdır.

iii) Uluslararası ticaret vergileri minimal bir rol oynayacak şekilde belirlenmelidir. Muafiyetler minimum tutulmalı ve tarife dışı engellerden tamamen kaçınılmalıdır. Bu yolla uluslararası ticaretin dolayısıyla üretimin ve yatırımların artması sağlanabilecek ve dolayısıyla yoksulların iş bulma koşullarına katkı yapılacaktır. Ancak uluslararası ticaret vergilerinde yapılacak indirimlerden sonra vazgeçilen gelirin uygun yollarla telafisinin önem arz ettiği bilinmelidir.

iv) Kişisel gelir vergisi, düşük gelirli kişiler hariç standart bir muafiyet, kişisel muafiyet ve indirimler, stopaj yöntemi ile ılımlı bir üst marjinal oran ile birlikte dizayn edilmelidir.

Vergi politikaları yukarıda ifade edilen değişik fikirler ve mevcut ülke koşullarının etkisi dikkate alınarak oluşturulmakta ve sonuçta farklı araçlar kullanılarak yoksullukla mücadeleye katkı sunulmaya çalışılmaktadır.

2.1. Yoksullukla Mücadelede Etkili Kişisel Gelir Vergisi Uygulamaları

Kişisel gelir vergisinin; düşük gelirli kişiler hariç standart bir muafiyet, kişisel muafiyet-istisna-indirim, stopaj yöntemi, en az geçim indirimi, ayırma ilkesi ve ılımlı bir üst marjinal oran ile birlikte mükelleflerin vergi ödeyebilme güçlerini ortaya çıkarabileceği ifade edilmektedir. Böylece yatay ve dikey eşitlik sağlanacak, kişisel ve ailevi durumlar (sakatlıklar, çocuk sayısı gibi) dikkate alınmış olacak ve dolayısıyla yoksullukla mücadeleye dolaylı ve doğrudan katkı yapılacaktır (Ames ve diğerleri, 2001; Itriago, 2011: 13). Ancak istisna ve muafiyetlerin bu katkılara rağmen denetimlerindeki yetersizlikler, kapsamlarının geniş tutulması ve hak sahiplerinin tespit edilmesindeki eksiklikler olumsuz durumlar ortaya çıkarabilir. Örneğin hak etmeyenlerinde bu uygulamalardan yararlanabilmesi kaynakların israf edilmesine ve hatta kaynak yaratma çabalarına zarar verebilecek kayıt dışılığın oluşmasına neden olabilir (Oral ve Sayın, 2009: 149).

Gelir vergisinde vergi adaletini sağlamak ve özellikle çalışan yoksulluk rakamlarını azaltmak için kullanılacak en önemli uygulamalar en az geçim indirimi, artan oranlı vergileme ve vergi kredileridir. Bu uygulamalar sayesinde toplam vergi gelirleri içerisindeki dolaysız vergi ağırlığı bir bakıma zengin kesimden alt gelir grubundakilere doğru transfer niteliği anlamı taşıyabilir.

a) En az geçim indirimi: En az geçim indirimi, bireylerin veya ailelerin ihtiyaçlarını asgari düzeyde sürdürebileceği en az gelir miktarının vergi dışı bırakılmasıdır. Bazı durumlarda en az geçim indirimi yöntemi negatif gelir vergisi haline de gelebilmektedir. En az geçim indiriminin en rahat uygulanabileceği sistem kişisel gelir vergisi sistemidir. Dolayısı ile bireylerin vergi ödeme güçlerinin hangi gelir düzeyinden başladığını yani mükellefiyete başlama noktasını gösteren en az geçim miktarının belirlenmesinin ve vergi dışı bırakılmasının alt gelir gruplarının vergi yükünü düşürerek gelir dağılımını düzeltici yönde etki edeceği umulmaktadır. Hatta en az geçim indirimi ve ayırma ilkesi uygulamalarının birbirini tamamlayan ve birlikte kullanılabilir durumda vergi ödeme gücünün etkin bir biçimde kavranabilmesini sağlayabileceği de ifade edilmektedir. Bu etkinin ortaya çıkması için sağlıklı bir vergi sisteminin oluşturulması, indirim tutarının ne çok düşük ne de çok yüksek tespit edilmemesi, tüm faktörlerin dikkate alınarak en az geçim sınırı ile ilgili belirlemenin yapılması gerekmektedir. En az geçim indirimi hadlerinin kişilerin gerçek geçimlerine göre belirlenmesinin çok zor ve belki de mümkün olmaması, uygulamada fizyolojik, kültürel ve medeni en az geçim indirimi gibi birçok farklı kıstasın dikkate alındığı hesaplanmaların yapılmasına neden olmaktadır (Saraçoğlu, 2007: 124).

En az geçim indirimi farklı şekillerde uygulanmaktadır. Bunlar; i) Günümüzde en çok kullanılan bu yöntemde göre en az geçim indirim tutarı mükellefin gelirinden düşülmekte ve gelirin kalan kısmı vergilendirilmektedir. ii) Dekon sistemi de denilen Vergiden İndirim Yönteminde önce mükellefin vergi matrahı üzerinden indirim yapılmadan vergisi hesaplanmakta ve daha sonra kişisel-ailevi durum dikkate alınarak hesaplanan en az geçim indirim miktarı bu vergiden düşülerek mükellefin ödemesi gereken vergiye

Bahar-2016

Spring-2016

Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104)

Volume: 5 Issue: 9 (90-104)

ulaşmaktadır. iii) En az geçimi indirimi sistemi ile dolaylı bir bağlantısı olan bölme (katsayı) sisteminde ise ailenin geliri birey sayısına bölünerek vergilendirilmekte ve böylece aile artan oranlı tarife yüzünden üst gelir dilimlerine sürüklenmemektedir. Dolayısıyla yüksek oranda vergilendirilmenin önüne geçilmektedir (Kaplan, 2012: 369; Şen ve Sağbaş, 2016:247)). En az geçim indirimi uygulayan ülkelerde, devletin önemli mali kayıplara uğrayarak idari ve mali açıdan üzerinde bir yük meydana gelebileceği, vergilemede genellik ilkesinin bozulabileceği, kullanılan istisna tutarlarının gelişi güzel belirlenmesi durumunda kişinin refahına olan katkısının düşük olabileceğine dair görüşler vardır.

OECD ülkelerinde miktar ve bileşim açısından farklılıklar bulunsa da tüm gelir gruplarını ve özellikle özel olarak korunması gereken mükellefleri hedefleyen (bekâr, evli, çocuklu, belli bir yaşın üstü gibi) en az geçim indirimi uygulaması bulunmaktadır. Norveç, İsveç ve Finlandiya'da mükelleflere genel olarak bazı indirimler uygulanmaktadır. ABD, Belçika, Birleşik Krallık, Estonya, Japonya, İrlanda, İspanya, İsveç, Kore, Norveç, Portekiz, Slovenya, Slovakya ve Şili'de belli bir miktar en az geçim indirimi olarak belirlenmiştir. Macaristan, Meksika, Yeni Zelanda ve Türkiye gibi bazı ülkelerde ise sadece ücret gelirleri için en az geçim indirimini uygulamaktadır (Gök ve diğerleri, 2013:282).

Slovak Cumhuriyetinde yetişkin bir gerçek kişi için aylık 198,09 euro (€), başka bir yetişkin gerçek kişi ile ortak yaşayan için aylık 138,19 €, bağımlı ya da ihtiyaçları başkası tarafından sağlanan bir çocuk için aylık 90.42 € en az geçim indirim miktarı vardır (IOM Migration Information Centre, 2015). Çek Cumhuriyetinde tek kişilik bir hane için aylık 3410 Çek koruna (CZK), bağımlı bir çocuğu olmayan ikinci veya diğer kişiler için aylık 2830 CZK, 6 yaşın altındaki her bir çocuk için 1740 CZK, 6-15 yaş arası her bir çocuk için aylık 2140 CZK, 15-26 yaş arası her bir çocuk için aylık 2450 CZK (Ministry of Labour and Social Affairs, 2016) ortalama asgari geçim indirimleri uygulanmaktadır.

Almanya'da hem ücret hem de diğer gelir unsurlarından gelir elde edenler bakımından bekâr mükellefler için 8.004 €, evliler için 16.008 € en az geçim indirimi olarak vergi dışında bırakılmakta ve çocuk sahibi olunması durumunda bu indirimlere ilaveler yapılmaktadır. Hollanda'da mükelleflerin ilgili tarifelere göre vergisi hesaplandıktan sonra her kişi için 2012 yılına göre 2.033 €, ayrıca ücret için de 1.533 € ve 1.611 € arasında değişen ilave indirim yapma hakkı vardır. Avusturya'da herkes için geçerli 11.000 €, gelir vergisi mükellefleri için de her çocuk için aylık 58.40 € olmak üzere yıllık toplam da 700.8 € vergi indirimi isteme hakkı vardır. Kanada'da herkese ve federal düzeyde geçerli olmak üzere mükelleflere 1.623 Kanada doları (vergi avantajı sağlayan 2012 yılı için 10.822 Kanada Doları (vergi avantajı; $10.822 \times \%15 = 1.623$) en az geçim indirimi tutarı hakkı tanınmaktadır (Kaplan, 2012:374).

b) Artan oranlı gelir vergisi tarifesi: Artan oranlı gelir vergisi tarifesinin yoksullukla mücadele için belirtilen amaçlar doğrultusunda etkili olabilmesi için muafiyet, istisna ve indirimlerden yararlananların ağırlıklı olarak üst gelir grubundakiler olmaması gerekir. Artan oranlı bir vergileme sisteminde düşük orandan başlama, asgari ücreti vergi dışı bırakma ve asgari ücrette bazı indirimler yapılmasına olanak tanıma gibi uygulamalarla alt gelir grubundakilerin kullanılabilir gelirlerini arttırmak hedeflenmektedir (ASO, 2005: 8). Bu uygulamalar aile ve çocuk yardımları, işsizlik sigortası, negatif gelir vergisi ve gelir vergisi kredileri gibi birçok ek uygulama ile desteklenmektedir.

c) Vergi kredisi: Vergi kredisi veya indirimi, belirli bir parasal miktarın vergi yükümlülüğünden düşülmesi (Kraan, 2004:130) veya dezavantajlı kesimlere sağlanan gelir transferi ile çalışmaları karşılığında elde ettikleri kazançların arttırılmasını sağlayan negatif gelir vergisi ile temel gelir gibi uygulamaların bazı özelliklerini bünyesinde barındıran bir sistemdir. Vergi kredilerinin hedef kitlesi çocuklu aileler, yoksulluk içerisinde bulunan çocuklar, yaşlılar, engelliler ve düşük gelirli aileler gibi en dezavantajlı gruplar olup, desteğe ihtiyaç duyan bu kesimleri gelir testine tabi tutarak sisteme dâhil etmektedir (Millar, 2008: 25; Balseven, 2009: 340). Vergi indirimleri faydaları bir ömür boyu süren, dikkate değer etkinliği olan yoksullukla mücadele araçlarının en önemlileri arasındadır. Programların genel yoksulluk oranını 3 puan ve 2011 yılında çocuk yoksulluğu oranını ise 6 puan düşürdüğü ifade edilmektedir. Bu sonuçlar etkileyici olmakla birlikte, federal, eyalet ve yerel yönetimler etkinliğini daha da arttırmak ve mevcut ve diğer benzeri programları uygulayabilmek için gayret etmektedir (Tax Credits for Working Families, 16.04.2014).

Bahar-2016

Spring-2016

Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104)

Volume: 5 Issue: 9 (90-104)

İrlanda hükümeti 2002 yılında yayınladığı “Green Paper” ile gelir vergisi indirimlerini bütün vergi mükelleflerine vererek sosyal güvenlik politikasının en önemli parçası haline getirmiştir. Kişisel vergi indirimi;

-PAYE vergi kredisi (1650 € kadardır ve eşler arasında devredilemez),

-Yaş vergi kredisi (bir bireye ilgili vergi yılında 65 yaşını doldurduğunda 325 € ek yaş vergi kredisi verilir. Kredi, evli bir çift için iki katına çıkarılır ve çift 65 yaşına ulaştığında üyelerin her ikisine de en kısa sürede verilir),

-Bakmakla sorumlu olunan/bakıma muhtaç akraba vergi kredisi (görece 13.837 €' yu geçmediği müddetçe ek 80 € talep edilebilir.),

-Bakıcı vergi kredisi (çocuk, yaşlı, engelliler için değişik miktarlarda talep edilebilir),

-Bir ebeveyn aile vergi kredisi (terk edilmiş, boşanmış ya da hiç evlenmemiş ve çocuğu bulunan bir ebeveyn ek olarak verilir) gibi vergi kredi türleri mevcuttur (The Office of the Revenue Commissioners, 2016).

Görüldüğü gibi şu an İrlanda'da yürürlükte olan vergi indirimleri kişinin ekonomik ve sosyal durumuna bağlı olarak değişiklik göstermekte ve belki de temel gelir gibi vatandaşlık geliri uygulamalarının temelini oluşturabilecektir.

Dünya'da yoksullukla mücadelede ve en alt gelir dilimlerini desteklemekte kullanılan vergi kredisi türlerinden en bilinenleri Çocuk Vergi Kredisi, Çalışanın Vergi Kredisi ve Eğitim Vergi Kredisi'dir.

i) Çocuk vergi kredisi: Gelir seviyesi düşük çocukları olan aileleri desteklemek, onlara kesintisiz bir gelir desteği sağlamak için uygulanan, sosyal yardım benzeri ve hatta sosyal transferlerle yer değiştirmiş bir uygulamadır. İstihdam edilme şartı olmayan uygulama, istihdama katılamamış veya katılsa bile çok düşük gelir elde eden aileleri hedeflemekte, doğrudan doğruya ailenin bakımından sorumlu olan kişiye ödenmektedir (Balseven, 2009: 340). Çocuklu ailelerde her çocuk için belli indirimler söz konusudur ve krediler kişinin banka hesabına ya da doğrudan kendisine ödenmektedir.

ABD'de 1997 yılında çıkartılan ve 2001 yılından bu yana genişletilerek uygulanan çocuk vergi kredisi, çalışan ailelerin çocuk yetiştirme maliyetini dengelemeye yardımcı olan bir vergi iade biçimidir. Çocuklar için büyük bir federal nakdi yardım programı olan çocuk vergi kredisi gelir vergisi sistemi aracılığıyla çalıştırılmaktadır (Burman ve Wheaton, 2005: 387). Mükellefler 17 yaşın altındaki çocukları için çocuk başına 1.000 dolar kadar bir çocuk vergi kredisi talep edebilmektedirler (Center on Budget and Policy Priorities, 2016: 1). Vergi iadesi almak isteyenlerin çocuk vergi kredisine hak kazanabilmeleri için 2011 yılında kazanmış oldukları gelirin en az 3000 dolar olması gerekir. Tek kişi olarak 75.000 dolardan, evli olarak 110.000 dolardan fazla kazanan aileler kredi talebinde bulunamazlar. ABD'de çocuk vergisi kredisi 2009 yılında 1,4 milyonu çocuk olmak üzere toplam 2,6 milyon kişiyi, 2012 yılında ise 1,6 milyonu çocuk olmak üzere 3 milyon kişiyi yoksulluktan korumuştur. 2010 yılında 35 milyon aile 52 milyar dolarlık çocuk vergisi kredisinden yararlanmıştır. Aile gelirlerindeki bu 1000 dolarlık artışın çocukların eğitimlerine olumlu yansıdığı ve okuma puanlarında % 3,5, matematik puanlarında ise % 2 oranında artış olduğu tahmin edilmektedir. Alınan iadeler araba alımı, sağlık, okul gibi harcamalarda kullanılabilmesi gibi değişik faturaları ödemede de kullanılabilir ya da istenirse tasarrufta edilebilir (RESULTS, 2016).

ii) Çalışan vergi kredisi: Çalışan ve düşük gelir elde edenlere gelirlerini arttırma fırsatı veren, vergiden muaf, ulusal sigorta dallarından birine prim ödemesi gerektirmeyen, çocuksuz hanelerin de faydalanabileceği bir uygulamadır. Duruma göre en az 16 yaşına kadar olan bir kişi bu uygulamayı talep edebilmekle birlikte genellikle çocuk sahibi olmama veya bir sakatlık durumu yoksa yaş sınırı artmaktadır. Krediden faydalanmak isteyenlere belli bazı koşullara ve yaşa göre en az çalışma zamanı getirilebilmektedir ve yine yararlanıcılar bu koşullara göre net bir gelir eşiği elde etmektedirler (The Money Advice Service, 2016).

İngiltere'de çalışanın vergi kredisini 16-24 yaş arası ve bir çocuğu veya engelli durumu olan ile çocuklu ya da çocuksuz 25 ya da daha yukarı yaşı olanlar hak etmektedir. Bu şartlardan birini yerini getiren başvuru sahibinin bir haftada belirli bir saat çalışması, yapılacak iş için kendisine ödeme yapılması ve kendisine yapılan bu ödemenin belirli bir tutarın altında olması gerekmektedir. Yararlanıcıların 25-59 yaş arası olması durumunda haftada en az 30 saat; 60 ya da üzeri yaşı, engellilik durumu veya bir ya da daha çok çocuklu olup tek olması durumunda haftada en az 16 saat; tek ya da daha çok çocuklu olup çift olması durumunda çiftlerden biri en az 16 saat çalışmak kaydıyla aralarında en az 24 saat çalışması gerekmektedir. Bir kişi yılda 1.960 sterlinlik temel bir indirim miktarı elde etmektedir. Çiftler ve tek ebeveynli aileler için yılda ekstra

2.010 sterlin ve eğer haftada 30 saatten fazla çalışılıyorsa ek olarak yılda 810 sterlin indirim alınmaktadır. Bir engellilik durumunda yıllık 2.970 sterlin indirim hakkı elde edilmektedir. Eğer ciddi bir sakatlık durumu varsa yıllık ekstra 1.275 sterlin alınmaktadır. Eğer bir çocuk varsa haftalık 122 sterlin, iki çocuk varsa 210 sterlin ekstra indirim elde edilmektedir. Para her hafta ya da aylık olarak banka ya da müşterek tasarruf ve kredi kurumu hesabına yatırılır. Yararlanıcıların yeni işe başlama, işten ayrılma, çiftlerden birinin vefat etmesi gibi koşullarının değişmesi durumunda vergi kredi dairesine başvurularak yeni koşullara uygun kredi imkânlarından faydalanılabilmektedir (GOV, 2016).

İngiltere’de çalışan vergi kredisi alan çalışan çocuklu aile sayısı 1996’da 700 bin, 2006’da ise 4 milyon kişiydi ve destekten yararlanan ailelerin 2 milyonu düşük gelir elde etmekteydi. Yapılan araştırmalara göre, çalışan düşük gelirli tek ebeveynli ailelerin elde ettikleri gelirlerin %50’den fazlası ve çalışan düşük gelirli evlilerde ise 1/3’ ü çalışanın vergi kredisi gelir transferlerinden kaynaklanmaktadır (Millar, 2008: 25-27).

iii) Eğitim vergi kredileri: Okul kuponu uygulamalarının bir alternatifidir. Eğitim vergi kredilerinin kişisel kullanım ve bağış olmak üzere iki tipi vardır. Kişisel kullanım vergisi kredileri, bireysel vergi mükelleflerine kendi çocukları adına yaptıkları eğitim harcamaları için verilen vergi kredileridir (Welner, 2008: 5). Bağış vergi kredileri ise, özel okullara kar amacı gütmeyerek burs veren bireysel vergi mükelleflerine ya da işletmelere verilen vergi kredisidir (Saul, 2012).

iv) Gönüllü Gelir Vergisi Destek Programı: Vergi indirim programlarının uygulanmasını kolaylaştırmak ve kullanıcılarına ulaşılabilirliğini arttırmak için oluşturulmuş bir diğer program da Gönüllü Gelir Vergisi Destek Programı’dır (Volunteer Income Tax Assistance-VITA). ABD vergi sistemi içinde kullanılan Gönüllü Gelir Vergisi Destek Programı, vergi iadeleri için sisteme dâhil edilen ücretsiz bir vergi yardım uygulamasıdır. Ücretsiz vergi yardımı engelliler, yaşlılar ya da İngilizce dil seviyesi yetersiz olan ve dil öğrenen mükelleflerin yanı sıra, bir önceki yıl belli bir tutardan (2014 yılı için 53.00 dolar) daha az kazanan orta ve düşük gelirli için genel olarak uygulanan vergi iade hazırlama hizmetidir. Amaç pahalı ve karışık olabilecek vergi iade yönteminin ilgili mükelleflere ücretsiz olarak hizmet şeklinde verilmesi ve onlara yardımcı olmaktır. Bu uygulama ağırlıklı olarak muhasebe öğrencileri tarafından gönüllü olarak verilmektedir. Gönüllülerin katılımıyla genişleyen hizmet muhasebe öğrencileri için aynı zamanda önemli bir öğrenme deneyimini de beraberinde getirmektedir. Her yıl Aralık ayında başlayan ve Ocak ayı ortasına kadar devam eden sistem sertifikalı gönüllüler tarafından yürütülerek 2014 yılında 4 milyar dolar vergi iadesi alınmasına yardım etmiştir. Hizmetler toplum ve mahalle merkezlerinde, kütüphanelerde ve okullarda verilmektedir. Bunun dışında alışveriş merkezleri ve diğer bazı uygun yerlerde de hizmetlerin verildiği görülmektedir (IRS, 2016).

2.2. Yoksullukla Mücadelede Etkili Harcama Vergileri Uygulamaları

Harcama vergileri ile lüks malları vergilendirerek gelirin daha üst gelir gruplarından diğer gelir gruplarına dağılımını sağlayabilir. Böylece gelir dağılımının yeniden sağlanmasına katkı yapılabilir. Ancak harcama vergileri alt gelir grubundaki tüketiciler için tersine artan oranlı hale gelebilmektedir. Bu problem elektrik, sağlık, ulaşım gibi zorunlu tüketim maddelerinden alınan dolaylı vergilerin vergi indirimi yöntemiyle gelir vergisinden düşülmesi ile çözülmeye çalışılmakla birlikte vergi indiriminden yoksulların yanı sıra yüksek gelire sahip tüketicilerin de yararlanması tüketim vergilerinin tersine artan oranlı yapısının gelir bölüşümü üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yetmemektedir (Aydın ve Timur, 2011: 255-256). Bu tarz indirimlerin yoksullar üzerindeki istenen olumlu etkilerinin görülebilmesi için vergi sisteminin gelişmiş olması da önemli olabilmektedir. Ayrıca harcama vergileri değişik mal ve hizmet grupları için farklı oranlarda uygulanarak alt gelir gruplarındakilerin temel tüketim maddelerine daha düşük fiyatlardan ulaşması amaçlanmaktadır. Ancak burada da alt gelir grubu yanında üst gelir grubundakilerde bu indirimlerden faydalanabileceğinden belirli bir vergi miktarı kaybı yaşanabileceği bilinmektedir.

Almanya’da standart KDV oranı %19’dur (2016 oranı). Ancak bazı ekonomik ve sosyal gerekçelerle bir kısım işlemler için farklı KDV oranları belirlenmiştir. Örneğin Almanya’da tüzel kişiliklerce yapılan bağış ve sosyal yardımlara ilişkin teslimlerle gıda maddelerinde ve özürülüler için teçhizatlar da KDV oranı %7’dir. Ayrıca sağlık, sosyal yardım ve eğitim kapsamında yapılan mal teslimleri ve hizmet ifaları KDV’den muaf olmakla birlikte (istisnadır) bu işler için yüklenilmiş olan KDV indirimine tabii değildir. Bazı sağlık ve toplum hizmetlerine ise KDV muafiyeti uygulanmaktadır (Aslan, 2011: 18).

Kanada’da KDV yerine kullanılan vergi Federal Mal ve Hizmet Vergisi (GST)’dir. KDV’ye benzeyen bu vergi, Kanada’da üretilen ya da Kanada’ya ithal edilen birçok mal ve hizmet için uygulanmaktadır. GST

oranı %5 olmakla beraber alt gelir gruplarının gelirlerinin daha büyük bir kısmını oluşturabilecek temel market ürünlerinde, tarımsal ürünlerde, ilaç ve tıbbi hizmetlerde bu oran %0'dır. Ayrıca sağlık hizmetleri ile eğitim hizmetleri bu vergiden muaf tutulmaktadır (DEİK, 2015: 15).

Harcamalar üzerinden alınan vergilerde yoksullar lehine yapılacak düzenlemelerin yaratabileceği olumlu etkilerin özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sınırlı olduğuna dair görüşler vardır. Örneğin Bibi ve Duclos (2007)'un Tunus üzerinde yaptıkları çalışmaya göre dolaylı vergilerde yapılacak bir vergi reformunun yoksullar üzerindeki etkisi olumlu olmakla birlikte gıda yardımı gibi sübvansiyonlara göre ikinci derece etkili olmaktadır.

2.3. Yoksullukla Mücadelede Etkili Vergi Tatili Uygulaması

Vergi tatili, vergi oranını azaltmak için kullanılan en önemli vergi teşviklerindedir. Vergi tatilinde kurumlar belli bir süre içinde vergi ödemezler. Vergi tatili ile ilgili en önemli şey bu tarz vergi teşviklerinin ne zaman başladığıdır. Yatırımların geri dönüşünde vergi tatilleri özellikle önemlidir (Pamungkas ve diğerleri, 2014: 75). Geçtiğimiz birkaç on yıl içinde, Güneydoğu Asya Milletler Birliği ülkelerinin doğrudan yabancı yatırım çekmek için vergi tatili teşviklerini benimsediği görülmektedir. Buradaki bazı ülkelerin vergi tatillerini değiştirerek kullandığı görülmektedir. Tayland örneğinde, tatil esnasında vergi muafiyet miktarına sınır uygulanırken Malezya ilginç bir şekilde iki seçenek sunar. Birincisi vergi tatili seçeneği, ikincisi toplam yatırım maliyetinin %60'ı oranında ödenek konularak çalışan yatırım vergi indirim modelidir. Bu indirim her yıl vergi öncesi gelirin %70'ine mahsup edilerek kullanılabilir (Muthitacharoen, 2016:13). Tüketiciler için uygulamalara bakıldığında ise tüketicilerden alınmakta olan satış vergilerinin yılın belirli günlerinde alınmaması şeklindeki uygulamalar dikkat çekmektedir. Böylece dar ve orta gelirli ailelere sosyal bir transfer ile ekonomik destek sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca satıcılar açısından olaya bakıldığında ise satışların hızlandırılması amacının olduğu da görülmektedir.

ABD'de uygulanan şekliyle vergi tatili, yoksul aileler üzerindeki dolaylı vergi yükünü azaltmak için kullanılmaktadır. Bunu sağlamak için kullandığı en önemli harcama alanları eğitim ve sağlıktır. New York'ta ilk olarak 1996 yılında tüm eyalette uygulanmak üzere satış vergisi tatili mevzuata girmiş, ilk vergisiz hafta Ocak 1997'de uygulanmış ve sonrasına 13 eyalet daha vergi tatili uygulamıştır. New York eyaletindeki yerel hükümetler vergi tatilini uygulayıp uygulamama konusunda serbesttirler. Vergi tatilleri okulların açılması gibi talebin yoğun olduğu zamanlara ait ihtiyaçların karşılanması için alt gelir gruplarına destek vermek amacıyla belli dönemlerde kullanılmaktadır. Bu dönemde bazen fiyatları sınırlandırılan (80 dolara kadar kıyafet gibi) kıyafet, okul gereçleri gibi seçilmiş bazı ürünlerden harcama vergisi alınmamaktadır. Ayrıca tüketiciler bu ürünlerden istedikleri kadar satın alabilmektedirler (Türk Vergi Hukuku, 2016).

2.4. Yoksullukla Mücadeleye Kaynak Yaratmak İçin Düşünülmiş Uluslararası Vergi Önerileri

Yoksulluk ve ortaya çıkardığı neticelerin küresel bir sorun haline gelmeye başlaması bu konunun çözümünde küresel düzeyde vergi uygulamaları kullanımını gündeme getirmiştir. Bu kullanımın önünde çok sayıda engel ve sorun olduğu bilinmesine rağmen GSMH'nin belli bir oranı üzerinden vergi alınması ve negatif dışsallıkların vergilendirilmesi gibi farklı küresel vergilendirme biçimleri önerilmiştir.

a) GSMH'nin belli bir oranı üzerinden vergi alınması: Ülkelerin GSMH'lerinin belli bir oranını dünya ölçeğindeki yoksulluk, göç, büyük afetler gibi sorunlarla mücadele için küresel bir oluşuma vermesi önerilmektedir. Bahsedilen amaçlar doğrultusunda 22 gelişmiş ülke 2000 yılının Eylül ayında, Birleşmiş Milletler 'de açlık ve aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmak, tüm yoksul insanlığı bu durumdan kurtarmak için taahhütte bulunmuşlardır. Buna göre 189 ülkenin oybirliğiyle hiçbir çabadan kaçmayacaklarını ve GSMH'lerinin % 0,7'sini bu amaç için ayıracıklarını deklare etmişlerdir. Bu hedefe ulaşmanın maliyetinin yaklaşık olarak 195 milyar dolar olacağı tahmin edilmiştir. Danimarka, Lüksemburg, Hollanda, Norveç ve İsveç söz verdikleri şekilde amaca ulaşmışlardır. Belçika, İrlanda, Finlandiya, Fransa ve İspanya'dan oluşan beş ülke ise % 0,7'yi vermek için 2002-2003 yıllarında, İngiltere 2004 yılı Temmuz ayında, Almanya 2005 yılının Nisan ayında, Avusturya, Yunanistan, İtalya ve Portekiz'de 2005 Mayıs ayında bir program oluşturmuşlardır. Sadece altı ülkede % 0,7'yi vermek için henüz bir program kurulmamıştır. Bunlar Avustralya, Kanada, Japonya, Yeni Zelanda, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. Avrupa birliğinde

buna benzer küçük çaplı bir uygulama söz konusudur (UN Millennium Project, 2006; Development Initiatives, 28.08.2013).

b) Negatif Dışsallıkların Azaltılması için Vergi Önerileri: Yoksulluğun önemli nedenlerinden biri çevre faktörlerinin olumsuz olmasıdır. Olumsuz çevre koşullarından öncelikli olarak yoksullar etkilenmektedir. Sonuçta en çok yoksulları etkileyen bu tarz negatif dışsallıkların azaltılması ve içselleştirilmesi için kullanılan yöntemlerden en önemlisi yine vergisel politikalar olmaktadır. Bu politikalar sonucu elde edilen gelirlerin yoksullukla mücadeleye kaynak yaratılabileceği ve ayrıca çevre problemlerinin azaltılarak yoksullara olumlu katkıda bulunulabileceği ifade edilmektedir. Ancak bu tür vergilerin sadece ulusal değil küresel olması ve belki de tüm ülkelerin uzlaşması ile uygulanması rekabeti bozucu etkilerini ortadan kaldırarak yoksulluk için kaynak kullanımını arttırmaya yarayabilir.

OECD, çevresel mali reform ile çevresel hedefler sürdürülürken, mali gelirlerinde arttırılabileceği bir dizi vergilendirme ve fiyatlandırma önlemlerinden bahsetmektedir. Çevresel mali reform, uluslararası toplumun 2015 yılına kadar küresel yoksulluğu okullar, sağlık, altyapı ve çevre yatırımları yarı yarıya indirme hedefine ulaşmak için ortaya atılmıştır. Ayrıca yoksulluğun azaltılması ve gelişmiş çevre yönetiminin el ele gitmekte olduğu belirtilerek çevresel mali reformların önemi belirtilmiştir. Çevresel mali reformlarla yaratılacak kaynak ve alınacak önlemlerle yoksulların su, kanalizasyon ve elektrik hizmetlerine erişimi geliştirilerek; eğitim gibi yoksul yanlısı yatırımlar için fonlar seferber edilerek ve yoksulları etkileyen çevresel ve diğer sorunlar için finansman sağlanarak (OECD, 2005: 12) yoksullukla mücadeleye doğrudan ya da dolaylı katkı yapılabilecektir.

OECD, uygulanacak çevresel mali tedbirler içinde yer alan bir çevre vergisi tanımlamaktadır. Kabul edilen bir çevresel matrah üzerinden devletlerin zorunlu olarak alacağı bu vergi farklı çevresel mali reformlarla ilgili yaklaşım ve araçlardan biridir. Farklı sektörlerde ve konularda uygulanabilecek bu araçlardan bazılarının gelişmekte olan ülkeler için uygun olabileceği ifade edilmektedir. Bunlar; i) Su ürünleri ve ormanlar gibi doğal kaynakların çıkarılması ile ilgili vergileri, ii) Su ve enerji gibi temel hizmetlere erişim için maliyeti karşılama ve fiyatlandırma önlemleri, iii) Çevreye zararlı ürünlerin kullanımını vazgeçirmek için vergi ve sübvansiyon reformları ve iv) Zararlı endüstriyel kirliliğin ve atıkların kontrol edilmesine yönelik vergi ve harçları kapsamaktadır (OECD, 2005: 13).

Yoksullukla mücadelede kullanılabilecek ve çevresel mali reformlar içinde yer alan bazı vergisel uygulamaların yoksulluk üzerindeki etkileri ile yoksullara olan faydalarını geliştirebilmek için neler yapılabileceğine dair görüşler aşağıdaki Tablo 1’de özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1. Seçilmiş Çevresel Mali Tedbirlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri

Aracın Türü	Yoksullar Üzerindeki Potansiyel Etkileri	Yoksullara Olan Faydasını Geliştirmek için Yollar
Kira vergileri (mineraller, ormancılık, balıkçılık)	Ticari işletmeler ve yoksul yararına kullanılan bazı gelirler üzerindeki vergiler genellikle olumlu etki gösterir.	Yoksulun ticari ölçekli hasattan olumsuz etkilenmeyeceğinden emin olunmalı ve yoksullar için tasarlanmış gelirler rüşvet aracılığı ile kaybolmamalı.
Petrol tüketim vergileri	Artan fiyatlar, özellikle dizel yakıtın artan fiyatları, toplu taşıma ve genel hayat giderlerinin maliyetini arttırabilir. Özellikle uzak topluluklar için bu durum daha belirgin olabilir.	Gelişmiş toplu taşıma için bağlantı imkânları geliştirilmelidir.
Elektrik kullanım vergileri	Elektrik şebekesine bağlı kalmanın ölçüsüne bağlıdır ve yoksullar için fiyatları arttırabilir. Kentsel alanlarda genellikle daha yüksektir.	Yoksullar için hedeflenmiş sübvansiyonlar (Özel ve yumuşak [düşük oranlı] tarifeler) sağlanmalıdır.
Evsel su kullanım vergisi	Su şebekesine bağlı kalmanın ölçüsüne bağlıdır ve yoksullar için fiyatları arttırır.	Yoksullar için hedeflenmiş sübvansiyonlar (Özel ve yumuşak [düşük oranlı] tarifeler) sağlanmalıdır.

Sulama kullanım vergisi	Sulama hizmetleri erişimine bağlıdır ve yoksullar için fiyatları artırabilir.	Hedeflenmiş sübvansiyonlar
Gübre ve böcek ilacı için artırılmış fiyat	Gübre ve zirai ilaç için yoksulların erişimine bağlıdır.	Hedeflenmiş sübvansiyonlar

Kaynak: OECD, 2005: 16.

3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE ETKİLİ OLABİLECEK VERGİSEL UYGULAMALAR

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 73. maddesi gerek yeni vergilerin konulmasında ve gerekse mevcutlarda değişiklik yapılmasında, kişilerin mali güçlerinin kavranarak sosyal amaçlara uygun vergilendirme yapılmasını emretmektedir. Türkiye'nin yaptığı vergi harcamalarının 2014 yılı kanuni dayanaklarına ilişkin listesi incelediğinde bu sosyal amaçlara uygun vergilendirmenin ağırlıklı olarak 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde yapıldığı dikkat çekmektedir. Buna göre 2014, 2015 ve 2016 yıllarında toplam vergi harcamaları içinde gelir vergisi kaynaklı vergi harcamaları oranlarının aşağı yukarı her yıl aynı kalarak yaklaşık %68 civarında gerçekleştiği tahmin edilmektedir (Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü, 2016). Ayrıca toplam vergi gelirleri içerisinde %20-%23 civarında olan gelir vergisinin yaklaşık %18'ine denk gelen kısımdan vergi harcamaları nedeniyle vazgeçildiği sonucuna ulaşılmaktadır (Tepe, 2015).

193 sayılı gelir vergisi kanunu içinde yoksullukla mücadeleye doğrudan veya dolaylı şekilde katkı yapabilecek bazı uygulamaların şunlar olabileceği söylenebilir;

-Madde 23/1 Köylerde, münhasıran el ile dokunan halı ve kilim imal eden işletmelerde çalışan işçilerin ücretleri;

-Madde 23/2 Gelir Vergisi'nden muaf olan veya gerçek usulde vergilendirilmeyen çiftçilerin yanında çalışan işçilerin ücretleri;

-Madde 23/6 Hizmetçilerin ücretleri;

-Madde 23/7 Sanat okulları ile bu mahiyetteki enstitülerde çalışan öğrencilere, ceza ve ıslahevlerinde çalışan hükümlülere, tutuklulara ve darülacezelerin atölyelerinde çalışan düşkünlere verilen ücretler;

-Madde 24/4 657 sayılı kanuna göre ödenen yakacak yardımı (memur, işçi, BAĞ-KUR emeklilerine avans olarak ödenenler dâhil);

-Madde 25/3 Kanunla kurulan emekli sandıkları ile Sosyal Sigortalar Kanunu'nun Geçici 20. Maddesinde belirtilen sandıklar tarafından hak sahiplerine aylık dışında ödenen tazminat, yardım ve toptan ödemeler;

-Madde 25/4 Hizmet erbabına ödenen çocuk zamları; Madde 25/6 Sosyal sigorta kurumları tarafından sigortalılara yapılan ödemeler;

-Madde 89/2 Beyan edilen gelirin %10'unu aşmaması şartıyla mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin olarak yapılan eğitim ve sağlık harcamaları;

-Madde 89/3 Serbest meslek faaliyetlerinde bulunan veya basit usulde vergilendirilen özrümlülerin beyan edilen gelirleri için hesaplanan yıllık indirim;

-Madde 89/5 Madde metninde şekli açıkça belirtilen bağış ve yardımlar;

-Madde 89/6 Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelleri;

-Madde 89/10 Bakanlar Kurulunca yardım kararı alınan doğal afetler dolayısıyla Başbakanlık aracılığıyla makbuz mukabili yapılan aynı veya nakdi bağışlar;

-Madde 89/11 İktisadi işletmeleri hariç, Türkiye Kızılay Derneğine ve Türkiye Yeşilay Cemiyetine makbuz karşılığı yapılan nakdi bağış ve yardımlardır.

Türkiye'de vergilemenin anayasa ile güvence altına alınan sosyal amaçlarına rağmen ilgili rakamlar ve kanun maddeleri incelendiğinde gelir vergisi sisteminde en düşük gelir dilimi üzerindeki vergi yükünün hafifletildiği sistemli uygulamaların olmadığı ve gelir vergisi tarifesinde mükelleflerin durumuna göre ciddi bir biçimde farklılaştırma yapılmadığı görülmektedir. Gelir vergisi sistemi içerisinde "Vergiden Muaf Temel

Bahar-2016

Spring-2016

Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104)

Volume: 5 Issue: 9 (90-104)

Tutar” gibi belirli bir miktar gelirin vergi kapsamı dışında bırakıldığı bir uygulamada bulunmamaktadır. Gelir vergisi içerisinde uygulanan en az geçim indirimi ise 1986 yılına kadar genel indirim adıyla uygulanmıştır. Daha sonra vergi indirimi, özel gider indirimi gibi sadece ücret gelirlerinde kullanılan uygulamalar görülmektedir. Son olarak 01.01.2008 tarihinden itibaren uygulamaya giren 5615 sayılı yasa ile sadece ücret gelirlerini içerecek şekilde asgari geçim (en az geçim) indirimi sistemine geçilmiştir (Ekinci, 2012:196).

Ayrıca Türkiye’de asgari ücretle geçinenlerin asgari geçim indirimi dışında herhangi bir vergisel uygulama ile de korunmadığı görülmektedir. Buradaki vergi yükünün ve özellikle de harcama vergilerinin yarattığı vergi yükünün azaltılmasının kişilerin kullanılabilir gelirlerini arttıracığı, işveren maliyetlerinin azalmasını sağlayacağı ve dolayısıyla bu düzenlemenin artık sosyal ve ekonomik bir zorunluluk olduğu ifade edilmektedir. Türkiye’de bu nedenlerle yapılması düşünülen düzenleme ile asgari ücret üzerindeki vergi yükünün kaldırılması tartışmaları devam etmektedir. Bu bağlamda yeni anayasa çalışmaları ekseninde getirilmesi düşünülen sosyal güvenlik ve adil ücret maddesi içerisinde asgari ücretten vergi alınmayacağı ile ilgili hüküm maddesi konulması kararlaştırılmıştır.

Bu tartışmalara ek olarak Türkiye’de yaşanan bir başka gelişme ise asgari ücretin kararlaştırılan 1.300 TL’nin altına inip inmeyeceği sorusudur. Türkiye’de mevcut hükümet tarafından 2016 yılında asgari ücret asgari geçim indirimiyle birlikte net 1.300 TL olarak tespit edilerek bir önceki yıla göre %30 oranında bir artış sağlanmıştır. Asgari ücretliye hiçbir şekilde bu miktarın altında ödeme yapılmayacağı ifade edilmiştir. Ancak Türkiye’de artan oranlı tarife yapısından oluşan gelir vergisi sistemi nedeniyle asgari ücretlinin gelir vergisi dilimi Ekim ayından itibaren %15 değil, %20 olarak gerçekleşecektir. Bu da asgari ücretten kesilen gelir vergisi miktarını 86,5 TL’den 156,5 TL’ye çıkaracaktır. Böylece bir bekâr için bu ücret ortalama 2016 yılının son üç ayında 69 TL düşerek 1231 liraya gerilerken; evli, bir çocuğu olan ve eşi çalışmayan biri için ise yaklaşık 1274 lira olacaktır. Bu nedenle asgari ücretin 1300 lirada sabit bırakılması için çalışmalar başlatılmıştır. Buna göre artan oranlı gelire göre bir düzenleme yapılması ya da maaşlı çalışanların gelirlerindeki vergi dışı kesintilerde yapılabilecek değişiklikler üzerinde çalışılmaktadır. İlk yöntemde tüm çalışanların maaşlarında değişiklik olması nedeni ile ikinci yöntemin uygulanması daha uygun görülmektedir. Görüldüğü gibi asgari ücretin 1.300 TL’nin altına inmemesi için devlet alacağından vazgeçerek aradaki farkı tamamlama yoluna gitmekte ve sosyal amaçlara katkıda bulunmaya gayret etmektedir.

Türkiye’de toplam vergi gelirleri içinde dolaylı vergilerin ağırlığı da dikkat çekmektedir. Türkiye’de kayıt dışı çalışmanın yüksek ve vergi tabanının küçük olması dolaysız vergi toplama güçlüğüne beraberinde getirmektedir. Bu nedenle alt gelir grupları üzerinde olumsuz etkileri olan dolaylı vergilere yüklenilerek bütçe açığı kapatılmaya çalışılmakta ve yoksullar üzerindeki vergi yükü artmaktadır. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu (KDV) içinde yoksullukla mücadelede doğrudan veya dolaylı şekilde katkı yapabileceği düşünülen uygulamalardan biri madde 17’de yer alan sosyal amaçlı istisna ve muafiyetlerdir. Ayrıca madde 28’de yer alan %10 genel oranın bazı mal ve hizmetler için %1, %8 ve %18 oranlarında uygulanması da gelirin yeniden dağıtılmasını sağlamaya dönük uygulamalardandır. Türkiye’de yoksullukla mücadelede etkili olabilecek az sayıda harcama vergileri uygulamalarından bir diğeri de ticari bir işletmeye dâhil gıda, giyecek, temizlik ve yakacak maddelerinin dernek ve vakıflara bağışlanması halinde bunların KDV dâhil toplam bedelinin gider olarak yazılabilesidir. Ticari kazançta zarar bile olsa bu bağışlar zararı arttırıcı etki yapmakta ve sonraki yıllar da devredilmektedir. Bağışlanan malla ilgili olarak bağış yapılan dernek veya vakıf adına bağışlayan tarafından mutlaka fatura düzenlenmeli, mal bedeli olarak KDV hariç bağışlanan malın maliyet bedeli yazılmalı ve fatura üzerinde “İhtiyaç sahiplerine yardım şartıyla bağışlandığından KDV hesaplanmamıştır” ibaresi yer almalıdır. Böylece yoksullar için yapılan bağışların önü açılmak istenmiştir.

Harcama vergileri genel olarak yoksullar aleyhine olan vergilerdir. Yoksullar aleyhine etkileri bilinen bu vergilerin Türkiye’deki toplam vergi gelirleri içerisindeki payı ise %60 civarındadır ve görüldüğü gibi içerisinde yoksullar lehine olabileceği düşünülen çok az uygulama vardır. Karanfil ve Özkaya (2013) tarafından Türkiye için 1975-2005 yılları arasındaki veriler kullanılarak yapılan bir çalışmada dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payının artışının yoksullukla mücadele politikalarını olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu’na yayınlanan “2010 yılı Hane halkı Bütçe Araştırması” verilerinden hareketle dolaylı vergilerin farklı gelir grupları içerisinde yer alan aileler üzerindeki etkisi hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama göre en alt gelir grubu içinde yer alan bir aile yıllık harcamasının %14,14’ü oranında dolaylı vergi öderken, orta gelir grubundaki bir aile %16,35 oranında, en üst gelir grubundaki bir aile ise %17,83 oranından dolaylı vergi ödemektedir. 2010 yılında en zengin aile ile en fakir aile arasında harcama vergileri arasındaki oran farkı sadece (%17,83 - %14,14 =) %3,69 ile çok düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Hesaplama göre ortalama bir Türk ailesinin harcamalarındaki KDV

Bahar-2016

Spring-2016

Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104)

Volume: 5 Issue: 9 (90-104)

vergi yükü oranı %9,8'dir. En üst gelir grubunda yer alan aileler aynı dönemde %10,21 oranında KDV ödemişlerdir. Vergi yükünün adaletsiz dağılımı konusundaki başarısızlık açıkça görülmektedir. En alt gelir grubundaki bir aile kira ve konut harcamaları için toplamda 564.816 TL harcama yaparken efektif olarak %5,53 KDV ödemekte, en üst gelir grubu ise yıllık toplam 1.460.843 TL harcama yapmakta ve %5,37 oranında KDV ödemektedir. Bu da göstermektedir ki kira, elektrik, su, doğalgaz, katı ve sıvı yakıtlar için en düşük gelir grubu en yüksek gelir grubundan daha yüksek oranda KDV ödemektedir. Bu durumda yoksulluğu körüklemekte ve yüksek dolaylı vergi yükü dolayısıyla insanlar gıda sağlık, eğitim ve benzeri harcamaları kısarak düşük bir yaşam standardına razı edilmektedir (VergiAlgı, 08.07.2012).

Türkiye'deki vergi kanunları ve uygulamaları incelendiğinde yoksullukla mücadelede önemli olan vergisel politikaların öneminin gün geçtikte daha iyi anlaşıldığı ancak özellikle çalışanları hedef aldığı görülmektedir. AB ve OECD uygulamaları dikkate alındığında ise bazı kronik ve ciddi sorunlar daha görünür olmaktadır. Bu temel sorunların genel olarak şunlar olduğu söylenebilir;

-Türkiye'de kayıt dışılık yüksektir. Bu da kişi ya da hanelerin asgari gelirlerinin tespitini güçleştirmekte, yoksula ulaşılabilirliği kısıtlamaktadır. Bu durum belki de ihtiyacı olmayanların bile bazı yardımlardan faydalanabilmesine neden olmaktadır. Ayrıca kayıt dışılık nedeniyle kaybedilen vergiler, mücadelede zaten var olan kaynak yetersizliği problemini daha da görünür kılmakta ve idari maliyetleri arttırmaktadır (Yıldız, 2013: 238).

- Türk vergi sistemi içerisinde yoksullar lehine olan ciddi ve sistemli vergisel uygulamalar çok azdır. Bu durum objektiflik ve eşitlik gibi ilkelerde deformasyonlara neden olarak yoksullukla mücadelede istenen amaçların başarılmasını güçleştirmekte, yoksula gitmesi istenen faydaların çok yetersiz kalmasına neden olmakta, kısa ve uzun vadede beklenen olumlu sonuçları gölgelemekte ve ciddi sorunlar yaratmaktadır.

- Türk vergi sistemindeki denetim eksikliği her aşamada kendini göstermektedir. Bu durum uygulanmaya çalışılan birkaç yöntem için olası suiistimaller ile vergi kayıp-kaçaklarını arttırmakta ve vergi harcamalarının yoksullukla mücadele için planlanan yerlere ne kadar ulaştığına dair kontrolleri yetersiz kılmaktadır. Örneğin istihdam yaratmak için sağlanan vergisel teşviklerden yoksulların ne kadar yararlandığı veya bu vergisel teşviklerle yaratılan istihdamın miktarı hakkında sağlıklı bilgiler yoktur. Ayrıca bu durum vergi harcamaları miktarları raporlanıyor olsa da şeffaflık ve hesap verilebilirliği de olumsuz etkileyerek bu seferde tersine denetimi yetersiz hale getirmektedir.

-Türkiye'de muafiyet, istisna, indirim gibi vergisel kolaylıklardan üst gelir gruplarının daha fazla yararlandığı görülmektedir. Bu durum alt gelir grubundakilerle üst gelir grubundakilerin vergi yüklerinin neredeyse eşit olması sonucunu doğurmaktadır. Hedef kitleye ulaşmaktaki başarısızlıkları da beraberinde getiren bu süreç istenen amaçların başarılmasını güçleştirmektedir.

4. SONUÇ

Vergi politikaları ile yoksulluğun azaltılabileceği ve özellikle gelişmiş ülkelerin yoksullukla mücadelede başarılı olduğu görülmektedir. Bu politikaların özellikle vergi kredisi gibi uygulamalar kullanılarak ABD ve AB'de sistemli olduğu, yoksulluk oranlarının düşürülmesine ve kontrol altına alınmasına yardımcı olduğu görülmektedir. Vergi harcamaları özellikle vergi kredisi yöntemi ile yoksulluk sınırı civarı kişilere ciddi kaynak transferi sağlamak ve onları vergisel olarak sübvans etmek için kullanılmaktadır. Böylece milyonlarca kişi ya da çocuk ilgili ülke şartlarına göre tespit edilmiş yoksulluk sınırı üstünde tutulabilmektedir. Bu bölgelerdeki vergi yapılarının, vergi idarelerinin ve vergi bilincinin gelişmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca vergi kanunlarının standartlaştırılarak sık sık değiştirilmediği ve vergi denetim mekanizmalarının da çok iyi olduğu dikkat çekmektedir. Bu yapı kayıt dışı ekonominin düşük olmasını sağlayarak yoksulluk sınırının tespitini, ihtiyaç sahibi kişilerin ulaşılabilirliğini ve kişilerin asgari gelir düzeyinin sağlıklı tespit edilebilmesini kolaylaştırmaktadır. Böyle bir sistem kayıt dışı ekonominin yarattığı vergi maliyetlerini de azaltmakta (UK Department for International Development, 2007:1), yoksullukla mücadele için gerekli olan kaynağın finansmanını kolaylaştırmakta ve mücadeleye tüm toplumun katkı yapmasını sağlayarak yoksullukla ilgili olarak ulusal bir farkındalık yaratabilmektedir. Bu açıardan değerlendirildiğinde gelişmekte olan ülkelerdeki vergi yükünün dengeli ve adaletli dağıtılması, verginin ekonomik kararlar üzerinde mümkün olduğunca az etkili olması ve dolayısıyla verimliliğinin yüksek olması (Itriago, 2011: 13) yoksullukla mücadeleye verginin olumlu etkisi açısından önemli olmaktadır.

Harcama vergilerinde ise yoksul kesimlerin tüketimleri vergi indirim ve tatilleri ile desteklenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde vergi harcamaları içerisinde yer alan gıda bankacılığı faaliyetlerine yapılan yardımların KDV'lerinin indirime konu edilmesi gibi mekanizmaların da yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Yoksulların çevre ile doğrudan ve dolaylı ilişkisi göz önüne alındığında çevresel mali reformlar yapılması için de gayretler gösterilmektedir. Çevre vergileri adı altında alınan vergilerin sadece yoksullukla mücadele için kullanılması ve yoksullara dolaylıda olsa katkı sağlayabileceği konularında önerilerde bulunmaktadır. Ancak çevre vergileri ile yaratılan kaynakların doğrudan yoksullukla mücadeleye aktarılmasının muhtemel sonuçlarına ilişkin kayda değer çalışma yoktur.

Türkiye'de ise mevcut vergi mevzuatının yoksullar ve dolayısıyla alt gelir dilimleri üzerine etkisini ölçmek üzerine yapılan çalışmalar mevcut mevzuatın yoksullukla mücadele etmek bir yana alt gelir dilimleri üzerindeki vergi yükünü arttırdığını ortaya koymuştur. Bunda yoğun istisna ve muafiyetlerin, verginin konusunun kapsamının dar olmasının ve yüksek kayıt dışı ekonominin etkisinin olduğu ifade edilmektedir. Artan kayıt dışılık (%30 civarı) sosyal güvenlik kurumu üzerindeki yükü arttırmakta bu durum ise açıkların yine merkezi bütçeden karşılanarak kaynakların israfı kısırdöngüsüne neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'de yüksek gelir gruplarının lehine olan vergi afları da vergi kaçırma ve dolayısıyla yine kayıt dışılığı önendirilmekte, yüksek gelirliileri ödüllendirmektedir. Kayıt dışılığın getirdiği bir diğer önemli sorunda kişilerin asgari gelirinin tespit edilmesini güçleştirmesidir. Böylece yoksulluk sınırı tespitini güçleştirerek vergi indirimi ve vergi kredisi gibi uygulamaların kullanılması önünde engeller oluşmaktadır. Tüm bu nedenlerle Türkiye'de var olan kayıt dışı ekonominin kayıtlı ekonomi hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun için işçilerin kaçak çalıştırılması ve vergi kaçırma gibi durumlara gerekirse çok daha ağır cezalar getirilmeli, vergi denetimleri çok daha sık yapılmalıdır.

Türkiye'de ödeme gücü kriterine göre vergilemede yatay ve dikey adaleti sağlayan bir vergi sistemi uygulanmaya başlanması da yoksullukla mücadeleye katkı yapacaktır. Türkiye'de asgari ücretin yoksulluk sınırı gözetilmeksizin tespit edildiği genel kabul görmektedir. Türkiye'de tüm çalışanlar içinde asgari ücretlilerin oranı da azımsanmayacak düzeydedir. Bu açıdan asgari ücretin bundan sonraki süreçte yoksulluk sınırı dikkate alınarak belirlenmesi önemlidir. Ayrıca asgari ücretle çalışanların mevcut duruma ek olarak bazı vergisel yeni düzenlemelerle korunması ve belki de asgari ücretin vergi kapsamı dışında tutulması çalışan yoksulların azaltılmasına katkı yapabilecektir. Ancak özellikle asgari ücretten vergi alınmaması durumunda çalışanların işverenler tarafından asgari ücretten gösterilmesi çabalarını ortaya çıkarabilir. Bu çabaların yaratacağı vergisel kayıpları önleyebilmek için denetimlerin artırılması ve bununla ilgili hukuksal düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir. Gelir vergisi tarifesinin en alt diliminin yükseltilmesi ya da vergi dışı bırakılması da bu alandaki önemli düzenlemelerden biri olabilir. Türkiye'de futbolda süper ligde oynayan bir sporcunun elde ettiği gelirin % 15 oranında vergilendiriliyor (2017 yılına kadar) olması bu teklifi haklı kılmaktadır. Adaleti sağlamak ve kaynak yaratmak açısından bakıldığında makul bir genel servet vergisinin uygulanması, finansal işlemlerin bir miktar vergiye bağlanması veya var olan vergilerin payının üst gelir dilimindekilerin vergi yükünü arttıracak şekilde düzenlenmesi önemli düzenlemeler olarak değerlendirilebilir. KDV'nin daha alt gelir dilimleri üzerinde ki yükünün yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu verginin farklılaştırılmış her türünün belli bir kısmı yoksullukla mücadele amacıyla tahsil edilebilir. KDV'nin yoksullar üzerinde yarattığı vergi yükü de gerekirse vergi iadesi yöntemiyle ya da belli gelir gruplarına verilecek indirim haklarıyla giderilebilir. Türkiye'deki mevcut mevzuat, yoksulları üretken hale getirmeye çalışan gelir getirici projelerden elde edilen gelirlerin de vergilendirilmesini öngörmektedir. Projelerden faydalanan kişilerin en azından projeleri için aldıkları kredilerini geri ödedikten sonra vergilendirilmeye başlanması bu uygulamaların daha verimli hale gelmesini sağlayabilir (Yıldız, 2013:239).

Türkiye'de bazı özel vergisel uygulamalar da yoksullukla mücadelede ki kaynak yetersizliğine çözüm olabilir. Bu amaçla Türkiye'de önerilebilecek en önemli vergi, yoksulların çevre ile karşılıklı etkileşimi göz önüne alındığında hâlihazırda mahalli idareler tarafından alınan Çevre Temizlik Vergisi'dir. Çevre Temizlik Vergisi'nden elde edilen gelirlerin, çevre temizliği amacı dışında kullanılmayacağı kanunda belirtilmekle birlikte bu durum belli gelirlerin, belli giderlere tahsis edilemeyeceğini ifade eden âdemi tahsis ilkesine aykırı düşmektedir. Bu verginin toplum tarafından benimsendiğini ve elde edilen gelirlerin çevrenin korunmasında kullanıldığını söylemekte oldukça güçtür. Bu nedenle Türkiye genelinde alınacak bir çevre vergisi mücadeleye kaynak yaratma açısından önemli olabilir. Ayrıca yine mahalli idareler tarafından alınan Eğlence Vergisi ile Avusturya, Çek Cumhuriyeti gibi bazı Avrupa ülkelerinde alınan Turist Vergisinin Türkiye'de de alınarak yoksullukla mücadeleye aktarılması düşünülebilir. Türkiye'de mahalli idarelerde eğlence vergisi uygulaması bulunmasına rağmen, OECD raporunda bu sınıflandırma içinde eğlence vergisi tahsil edilen bir OECD ülkesi olarak yer almamıştır. Ancak Türkiye'de de diğer OECD ülkelerindeki eğlence vergisi/toplam

vergi geliri oranına yakın oranda eğlence vergisi tahsilâtı yapılmaktadır. Bu nedenlerle gerek işlem maliyetlerinin az olması gerekse de Türkiye’ de yoksulla mücadeledeki kaynak yetersizliği ya da az kaynak ayrılabilmesi göz önünde bulundurulduğunda bu vergide sadece yoksullukla mücadelede kullanılabilir.

Görüldüğü gibi genel yoksulluğun ve özelde ise özellikle çalışan yoksullar ile çocuk yoksulluğunun vergi politikaları ile azaltılabilmesi veya kontrol altına alınabilmesi mümkündür. Bunun için kayıt dışı ekonominin az olduğu bir ekonomide sağlam bir vergi kültürü üzerine inşa edilmiş vergi idaresi ve vergi kanunlarının oluşturulması önemlidir. Böylece tamamı kavranan bir ekonomide vergi kanunları adalet sağlamaya dönük olan işlevlerini çok daha iyi bir şekilde yerine getirecektir. Vergi denetimleri daha sağlıklı yapılabilecek ve kaynak israfının önüne geçilecektir. Her türlü ekonomik ilişkinin kayıt altına alındığı, yoksulluk verilerinin sağlıklı olduğu bir sistemde yoksulluk çizgisinin tespiti de çok daha gerçekçi olmakta ve böylece gerçek ihtiyaç sahiplerinin belirlenebilmesinin önü açılmaktadır. Böyle bir sistemde vergi kanunları sık sık değişmemekte ve yoksullukla mücadele için çıkarılan ya da iyileştirilen vergi kanunlarının hedef kitleye ulaşması kolaylaşmaktadır. Mükelleflerin vergiye uyumunun artmasını sağlayan bu süreç mükelleflerin sisteme olan güvenini de artırıp kayıt dışına çıkış gayretlerini de azaltarak yoksullukla mücadelenin ihtiyaç duyduğu ciddi miktarda kaynağın da sistem içinde kalmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ALLEN, R. VE TOMASI, D. (2001), *Managing Public Expenditure A Reference Book for Transition Countries*, OECD.
- AMES, B.; BROWN, W.; DEVARAJAN, S.; and IZQUIERDO, A. (2001), *Macroeconomic Policy and Poverty Reduction*, Prepared by the International Monetary Fund and the World Bank, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/macropol/eng/index.htm#3> (Erişim Tarihi: 26.03.2016).
- ASLAN, P. (2011), *Almanya Ülke Raporu*, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Mart, Ankara.
- ASO (2005), *İşsizlik ve Bölgesel Gelir Dağılımı Eşitsizliğiyle Mücadele İçin “Yerel Asgari Ücret” Uygulaması*, <http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/yayinlarimiz/ASOAsgariUcretRaporu.pdf> (Erişim Tarihi: 26.12.2015).
- AYDIN, M. ve TIMUR, T. (2011), “Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 249-274.
- BALSEVEN, H. (2009), “İngiltere’de Refah Reformlarının Ekonomi Politikası”, *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 337-350, ANKARA: Belediye-İş Sendikası Yayını.
- BIBI, S. VE DUCLOS, J.Y. (2007), “Poverty-decreasing indirect tax reforms: Evidence from Tunisia.”, *International Tax & Public Finance*, 14(2), 165-190.
- BURMAN, E.L. VE WHEATON, L. (2005) , “Who Gets The Child Tax Credit?”, *Tax Notes*, Commentary/Current And Quotable, 17 (October), 387-393.
- CENTER ON BUDGET AND POLICY PRIORITIES, (2016) *Policy Basics: The Child Tax Credit*, <http://www.cbpp.org/cms/index.cfm?fa=view&id=2989>. (Erişim Tarihi: 22.06.2016).
- DEİK (2015), *Kanada Ülke Raporu*, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Ağustos, Ankara.
- DEVELOPMENT INITIATIVES (28.08.2013), *0.7% aid target factsheet*, <http://devinit.org/#!/post/0-7-aid-target-2> (Erişim Tarihi: 16.06.2016)
- EKINCI, F. (2012), “Gelir Vergisi Tarifesi: Almanya ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması”, *Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi*, 32 (II), 191-200.
- GELİR POLİTİKALARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2016), 2014 Yılı Vergi Harcamalarının Kanuni Dayanaklarına İlişkin Liste, www.gep.gov.tr/Tablo/Download2.aspx?prmts=1274 (Erişim Tarihi:23.05.2016).
- GIRAY, F. (2002), “Vergi Harcamaları: Harcama Vergileri Açısından Analizi”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXI, Sayı 1, 27-52.

Bahar-2016

Spring-2016

Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104)

Volume: 5 Issue: 9 (90-104)

GOV (2016), **Tax credits, HM Revenue & Customs**, <https://www.gov.uk/topic/benefits-credits/tax-credits> (Erişim Tarihi: 06.05.2016)

GÖK, M.; BİYAN, Ö.; AKAR, S. (2013), “Vergilemede Adalet İlkesinin Anayasal Temelleri Ve Uygulamaya Yansımaları: Seçilmiş OECD Ülkeleri Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 34(1), 269-292.

IOM MIGRATION INFORMATION CENTRE (23.12.2015), **Subsistence Minimum**, <http://mic.iom.sk/en/social-issues/social-assistance/360-subsistence-minimum.html> (Erişim Tarihi: 06.05.2016).

IRS (2016), **VITA Grant Program Overview and Application Instructions, Volunteer Income Tax Assistance**, Publication 4671 (Rev. 4-2016) Catalog Number 51402Q Department of the Treasury Internal Revenue Service.

ITRIGAO, D. (2011), **Owning Development-Taxation to Fight Poverty, Oxfam Research Report**, <http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/rr-owningdevelopment-domestic-resources-tax-260911-en.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02.2016).

KARANFIL, F. VE ÖZKAYA, A. (2013), “Indirect Taxes, Social Expenditures and Poverty: What Linkage”, **Ege Akademik Bakış**, 13(3), 337-350.

KAPLAN, R. (2012), En Az Geçim İndirimine İlişkin Bazı Yabancı Ülke Uygulamaları Ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler, **Maliye Dergisi**, Temmuz-Aralık Sayı:163, 367-388.

KAYALIDERE, G. VE ÖZCAN, M. P. (2012), “Gelir Vergisi Açısından Vergi Harcamalarının Analizi: Türkiye Ve Bazı OECD Ülke Örnekleri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 17(1), s.341-366.

KRAAN, D. (2004), Off-budget and Tax Expenditures, **OECD Journal on Budgeting**, 4(1).

MILLAR, J. (2008), “Making Work Pay, Making Tax Credits Work: An Assessment With Specific Reference to Lone-Parent Employment”, **International Social Security Review**, 61 (2), 21-38.

MINISTRY OF LABOUR AND SOCIAL AFFAIRS (12.03.2016), **Living and Subsistence Minimum**, <http://www.mpsv.cz/en/11854> (Erişim Tarihi: 22.05.2016).

MUTHITACHAROEN, A. (2016), Assessing Tax Incentives for Investment: Case Study of Thailand (No. 21.). **Puey Ungphakorn Institute for Economic Research**.

OECD, (2005), **Environmental Fiscal Reform for Poverty Reduction**, DAC Guidelines and Reference Series, OECD Publishing.

ORAL, B.G. VE SAYIN, F. (2009), Mali Yolsuzluğun Yansımaları: Türkiye İçin Eşbütünlük Analizi, **İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, 52. Seri.

PAMUNGKAS, H. ve diğerleri (2014), “Indonesian And Australian Tax Policy Implementation In Food And Agriculture Industry”, **International Journal of Finance & Banking Studies** (2147-4486), 3(1), 75-84.

RESULTS (2016), **Child Tax Credit**, http://www.results.org/issues/us_poverty_%20campaigns/economic_opportunity_for_all/child_tax_credit/. (Erişim Tarihi: 18.05.2016).

SARAÇOĞLU, F. (2007) “Asgari (En Az) Geçim İndiriminin Vergi Ödeme Gücünün Kavranması Açısından Önemi ve Türkiye’de Uygulama Açısından Gelişimi”, **Kazancı Hukuk Dergisi**, 33-34(121-133).

SAUL, S. (2012), Public Money Finds Back Door to Private Schools, **The New York Times Education**, http://www.nytimes.com/2012/05/22/education/scholarship-funds-meant-for-needy-benefit-private-schools.html?_r=0 (Erişim Tarihi: 26.01.2016).

ŞEN, H. ve SAĞBAŞ, İ. (2016), **Vergi Teorisi ve Politikası**, Kalkan Matbaacılık, İkinci baskı, Ankara.

TAX CREDITS FOR WOKING FAMILIES (16.04.2014), **The Importance of Tax Policy in the Fight against Poverty**, <http://www.taxcreditsforworkingfamilies.org/2014/04/importance-tax-policy-fight-poverty/> (Erişim Tarihi: 20.05.2016).

Bahar-2016

Spring-2016

Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104)

Volume: 5 Issue: 9 (90-104)

- THE MONEY ADVICE SERVICE (2016), **Working Tax Credit**, <https://www.moneyadviceservice.org.uk/en/articles/working-tax-credit#what-is-working-tax-credit> (Erişim Tarihi: 12.06.2016)
- TEPE, B. (17.10.2015), “Bütçeleme Sürecinde Vergi Harcamaları”, VERGİALGI, <http://www.vergialgi.net/vergi/butceleme-surecinde-vergi-harcamaları/> (Erişim Tarihi: 12.05.2016).
- THE OFFICE OF THE REVENUE COMMISSIONERS (2016), **Tax Credits**, <http://www.revenue.ie/en/tax/it/credits/index.html>. (Erişim Tarihi: 20.06.2016).
- TÜRK VERGİ HUKUKU (2016) **Vergi Tatili**, <http://www.turkvergi.org/taxation/84-irs/265-vergitatili.html> (Erişim Tarihi: 16.06.2016).
- UK DEPARTMENT FOR INTERNATIONAL DEVELOPMENT [DFID] (2007), Tax for growth and poverty reduction in Africa, **Donor Committee for Enterprise Development Africa Regional Consultative Conference**, Accra, Ghana.
- UN MILLENNIUM PROJECT (2006), **The 0.7% target: An in-depth look**, <http://www.unmillenniumproject.org/press/07.htm> (Erişim Tarihi: 26.07.2016)
- VERGİALGI (08.07.2012), **Türkiye'nin Vergi Rekortmeni Öztürk Ailesi** (t.y), <http://vergialgi.net/vergi-haber/turkiyenin-vergi-rekortmeni-ozturk-ailesi/> (Erişim Tarihi:23.03.2016).
- YILDIZ, B. (2013), **Dünyada ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Mali Tedbirler ve Türkiye Analizi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon.
- WELNER, G. K. (2008), **Neovouchers: The Emergence of Tuition Tax Credits for Private Schooling**, Publisher: Rowman & Littlefield, Lanham.